

Европска интеграција Србије у светлу дефинисања статуса Косова

На Самиту шефова држава или влада земаља чланица Европске уније и председника држава или влада земаља Западног Балкана, који је 21. јуна 2003. године одржан у Солуну, усвојена је Декларација о Западном Балкану у којој је записано да државе Западног Балкана, након што испуне неопходне услове, могу да постану чланице ЕУ.¹ Званичним ставом о европској перспективи ових држава, Европска унија је желела да охрабри грађанство и политичке елите земаља које су део региона да ефикасније раде на успостављању стабилности међу државама у регији, на утемељењу владавине закона и на стварању функционишуће тржишне привреде у свакој држави појединачно.

За разлику од других држава у региону, Србија се (тада као део државне заједнице Србија и Црна Гора) суочила са додатним условом: суочавањем са прошлошћу које је подразумевало кажњавање починилаца злочина учињених у име српске државне политике током деведесетих година 20. века и пуну сарадњу са Трибуналом у Хагу.

Скупштина Србије је, сходно дефинисаним условима за придруживање Европској унији, 13. октобра 2004. године усвојила Резолуцију о придруживању Европској унији у којој, између осталог пише да «Народна скупштина Републике Србије изражава пуну спремност да испуни све неопходне предуслове за убрзану интеграцију Србије у ЕУ и одлучно подржава став да се сва лица осумњичена за злочине почињене током оружаних сукоба од 1991. до 2000. године на територији бивше СФРЈ приведу правди, у складу са позитивно-правним прописима и међународним обавезама.»² Уследила је Одлука о позитивној оцени Студије изводљивости коју је 25. априла 2005. године усвојио Савет министара Европске уније, потом и отпочињање преговора између ЕУ и Србије о Споразуму о стабилизацији и придруживању.

Текст Споразума о стабилизацији и придруживању није потписан због недовољне сарадње Србије са Трибуналом у Хагу, а процес европске интеграције Србије додатно је успорен након што је 17. фебруара 2008. године Скупштина Косова донела одлуку о проглашењу независности. Тако је питање начина на који Србија треба да реагује на проглашење косовске независности потиснуло расправу о европској перспективи Србије и довело у питање убрзану интеграцију Србије у Европску унију, која је била циљ дефинисан Резолуцијом о придруживању ЕУ из 2004. године.

¹ Текст Декларације је доступан на интернет адреси: http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/thessaloniki_summit_en.htm, посећено 25. јануара 2008. године

² Текст Резолуције је доступан на интернет адреси: http://www.parlament.sr.gov.yu/content/cir/akta/akta_detalji.asp?id=116&t=O#, посећено 28. јануара 2008. године

Овим текстом покушаћу да повежем две важне теме у српском политичком пољу данас: питање дефинисања статуса Косова и питање европске будућности Србије. Најпре ћу да подсетим читаоце на аргументе који иду у прилог стварању независне државе Косово, потом на аргументе којима се доказује да Косово треба да буде део Србије, а на крају ћу да аргументујем у прилог решења статуса Косова које европску будућност Србије чини извесном и које Србији може да поврати углед одговорног актера у међународним односима који својим поступањем доприноси првом циљу који је записан у Солунској декларацији из 2003. године - стабилности у региону Западног Балкана.

Аргументи за независност Косова

Први аргумент који говори у прилог дефинисања Косова као независне државе односи се на *бројност припадника албанске популације* на овој територији. Преко 90% становништва Косова чине Албанци који су јединствени у ставу да је стварање независне државе за њих једино решење. Бојкот државних институција, стварање паралелног система институција на Косову и оружана побуна против државе деведесетих година говори о решености албанске популације да не прихвати ни минималне надлежности Србије на територији Косова. Покушај да се Косово, мимо жеље албанске популације, очува као део Србије имало би, са друге стране, за резултат стварање велике и хомогене групе становника који би били нелојални Србији. Тиме би се створили услови за трајну нестабилност политичке заједнице и онемогућило стварање претпоставки за демократску консолидацију Србије.

Други аргумент се односи на *историју сукоба на Косову* којим су албанском становништву *ускраћивана базична права*. Резултат дуготрајног дискриминаторског односа према албанској националној мањини био је формулисање захтева за стварање Републике Косово као начина да се обезбеди институционална, али и суштинска равноправност припадника различитих националних заједница на Косову. Одлука Слободана Милошевића да се 1989. Косову одузме аутономија коју је имало на основу одредби Устава СФРЈ из 1974. године допринела је томе да Албанци радикализују начине борбе за остварење својих циљева све до оружане побуне која је почела у другој половини деведесетих година 20. века.

Трећи аргумент подсећа нас на *злочине* који су извршени према Албанцима на Косову 1999. године. У акцијама које су претходиле бомбардовању НАТО и током њега, убијен је велики број цивила, а из својих домова је прогнано више стотина хиљада људи. Немогућност опстанка Косова у оквиру Србије се данас најјаче темељи на овом аргументу. Њиме се каже да је због чињења злочина Србија изгубила управљачке капацитете над Косовом.

Аргументи за аутономни статус Косова у оквиру Србије

Први аргумент који чини јаким став о неопходности опстанка Косова унутар граница Србије односи се на *поштовање одредби међународног права*. Србија је међународно призната држава и чланица Уједињених нација, те њене границе, сходно и члановима Завршног акта из Хелсинкија, не би требало да буду упитне. Додатак овом аргументу представља и садржина Резолуције 1244 Уједињених нација, која решење статуса Косова везује за поштовање територијалног интегритета и суверенитета Савезне Републике Југославије, чији је Србија била део.³

Други аргумент на којем почива захтев Србије за очување Косова у њеном саставу тиче се *учешћа Србије у преговарачком процесу о Косову*. Током ових преговора, Србија је, најпре преко плана суштинске аутономије, потом и кроз предлог да се модел Хонг Конга примени на Косову, понудила представницима косовских Албанаца степен аутономије који задовољава постигнуте стандарде у области заштите људских права и нивоа надлежности које један ентитет може да има унутар граница суверене државе, па и више од тога.

Трећи аргумент везује нас за *осећај правде и правичности*. Косовска криза је нарочита интензивирана током владавине Слободана Милошевића. Осим што је водио репресивну политику на Косову, Милошевић је, концентришућу све више моћи у својим рукама, онемогућавао нормално функционисање политичких институција и спречавао развој грађанског друштва у Србији. Тиме је сам постао највећа препрека демократском преображају Србије. Политичка елита која је на изборима 2000. године освојила власт, усмерила је Србију ка Европској унији и сарадњи са међународном заједницом, истовремено градећи став да би било неправедно да нова Србија плаћа пуну цену Милошевићеве политике. Осећај за правду је најболније дирнут управо проглашењем независности Косова када је постало јасно да ће пуна цена ипак бити плаћена.

«Паметна» политика Србије

Пијемонтска улога Србије у интеграционим процесима јужнословенских народа на Балкану у 20. веку окончана је нестанком бивше Југославије. Измицањем ове улоге нестао је први стуб којим је Србија дефинисала сопствени идентитет. У тренутку када и други темељни стуб српског идентитета, оличен у косовском миту, почиње да се урушава и када је јасно да Србија не може ни дипломатским средствима нити насилно да задржи Косово у свом саставу, поставља се питање шта је Србија данас и на

³ Текст Резолуције 1244 је доступан на следећој интернет адреси:
<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement>,
посећено 12. фебруара 2008.

којем миту или на којим вредностима Србија може да гради свој идентитет у 21. веку.

Сабласти пијемонтског духа и и рецидиве косовског мита Србија треба да замени вредностима на којима почива идеја Европе. Постављање «европског мита» у темеље српске државе данас подразумева креирање рационалних политика, најпре у односу на проблем дефинисања статуса Косова. Предлог паметне политике Србије према Косову, подразумева следеће кораке које би политичка елита у Србији требало да уради:

1. Сигнализира се Европској унији да је могуће постићи договор којим ће Србија, под претпоставком да се постигне сагласност о другом и трећем кораку, прихватити фактичко стање на Косову. Будући да Србија не може да спречи чланице Европске уније да признају независност Косова, онда је рационално да отвори, а не да затвори своју европску перспективу;
2. Са Европском унијом и представницима Албанаца са Косова треба да се направи договор који ће да регулише:
 - статус Срба на Косову,
 - држављанство,
 - слободни приступ културним споменицима; и
 - слободно кретање људи између Косова и Србије.
3. Од Европске уније се тражи јасна гаранција Србији за добијање статуса кандидата за чланство у Унији и датум отпочињања преговора о чланству. У оквиру регионалне сарадње, Србија би, након добијања статуса кандидата, требало да успостави дипломатске односе са Косовом, што ће бити услов за учлањење у Европску унију.⁴

Предложена политика према питању решавања статуса Косова омогућава да се дефинишу нови односи између земаља у региону. Она Србији дугорочно доноси највеће користи, а за земље Западног Балкана ствара претпоставке за успостављање стабилности и јачање међусобног поверења.

⁴ За расправу о политици Србије према Косову након стицања статуса кандидата за чланство у Унији, упутна ја аналогија односа између Турске и Кипра. Видети више на: http://ec.europa.eu/enlargement/turkey/index_en.htm, посећено 14. фебруара 2008.